

Nescio

Door Erik Dries

Nescio: Het pseudoniem J.H.F. Grönloh, betekent: Ik weet niet, of: ik weet het ook niet, of ik weet het niet meer, of: je kunt maar nooit weten. Nog nooit is Nescio zoveel gelezen als in deze tijd. Nescio kerkte bij de vrijzinnigen in het gebouw dat tegenwoordig bekend staat als Paradiso. Grönloh kwam daar regelmatig (dat wil zeggen elk jaar met kerst en oudjaar):

Nescio

Transformatie

Transformatie zet dingen op zijn kop. Bij een transformatie worden overtuigingen, gewoontes en gedrag die je lang geholpen hebben om je staande te houden, aan de kant gezet. Je ziet de wereld nieuw. Na een burn-out kijk je anders naar jezelf en de werkomgeving. Als je een bepaald geloof ontgroeit, verandert je blik. Als je uit een onderdrukkend huwelijk ontsnapt, leer je voor andere dingen te kiezen. Je stapt uit een wereldbeeld dat je met opvoeding en ervaringen hebt meegekregen en ziet jezelf, hemel, aarde en mensen anders. Opeens of geleidelijk aan. En dat nieuwe leven is spannend. Elke stap is nieuw. Past deze stap bij de vorige?

Ooit

Er was een stuk land in 1652, (start van de Quakers in Engeland) het lag er kaal bij. Er was een stuk land in 1930, (herstart van de Quakers in Nederland) het lag er kaal bij. Enkele mensen met eenzelfde levensovertuiging kwamen bij elkaar. De grond werd vruchtbaar gemaakt. Er werd een mooi tuinhuisje op gezet. Er werd geploegd, gezaaid, gebouwd.

Er kwam een bescheiden oogst, die jaar na jaar groter en meer divers werd. Aardappelen en peen, maar ook appels, noten, aardbeien, abrikozen, pogingen tot druiven en vijgen en nog veel meer. De hele buurt kon ervan genieten. En de werkers werden er door gevoed en gesterkt.

De groeikracht is enorm in een tuin, een stuk natuur. Als je het niet goed bijhoudt groeit het boven je pet. Dat is wat gebeurde. Het bestaande werd aangevuld met peren- en pruimenbomen, avocado, postelein, brandnetels, bijen. En sommigen werkten zich helemaal de tandjes. Er waren er ook die geen energie meer hadden, of de tuin niet zo interessant meer vonden. En her en der waren door de overheid soortgelijke tuinen ingericht, waar veel professioneler werd geteeld en gekweekt.

De tuin verviel. Er woekerde van alles, niet alles werd meer geoogst. Het

huisje zakte scheef. De oude werkers stierven en er kwamen weinig nieuwe bij. Er waren discussies over wormen, kunstmest, houtrot, waterstand, de juiste appel, nieuwe manieren van oogsten, permacultuur, biologisch dynamisch, schapen houden. Dat verbeterde de oogst allemaal niet.

Vreemde tijden

Niks nieuws: we leven in vreemde tijden. Dat is altijd zo geweest. Je moet er niet aan denken hoe angstig en onheilspellend leven in de vorige eeuw bij tijden is geweest.

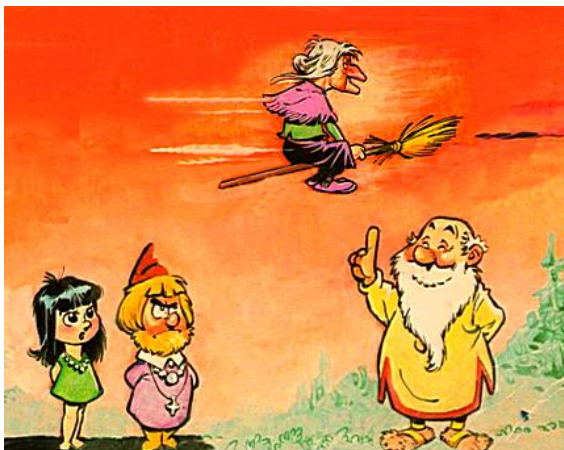
Is deze tijd anders, écht anders? Deze tijd met klimaatcrisis, Kunstmatige Intelligentie, manipulatie van groeien via sociale media, ieder in zijn eigen bubbel, polarisatie, oorlogen... 2023 Is een schokkend jaar. 'We springen uit de modellen'

staat er in een artikel in de Trouw over de temperatuur op de noordpool. Er is behoefte aan zekerheid in onzekere tijden. En daar zorgt de populist dan wel voor. Er zijn vreemde leiders her en der aan de macht.

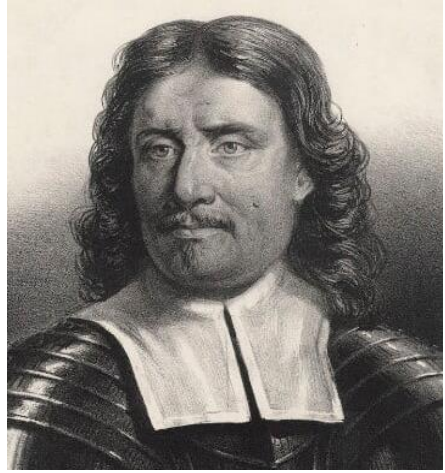
Wat doet het met je? Je trekt je terug, of misschien heb je behoefte iets te doen. Behoeft je uit te spreken. Maar in die kakofonie van geluiden... en in de wereld van de sociale media,...de invloed van bedrijven, landen, influencers worden we continu gebombardeerd met informatie. Communicatie en informatie worden vervuild. Alles kan en wordt gemanipuleerd. De ene hype is nog niet voorbij en de volgende staat alweer voor de deur. Ook in de wereld van spiritualiteit. Goeroe na goeroe, boek na boek, topic na topic. Als zwemmen in woelig water. Golven hoger, desoriëntatie, wrakhout...

Je uitspreken.

Wat is het nut nog van demonstraties tegenwoordig? Het is nooit ingewikkeld geweest om mensen te mobiliseren of op te hitsen, maar nu, met deepfake etcetera, wordt manipuleren nóg makkelijker. No to Nato, het allitereert lekker, maar ik zou wel twee keer nadenken voor ik erin mee ging lopen. Speak truth to power. Welke truth? Truth heeft voor ons wél altijd te maken met liefde en samenwerken. Gewoon, zoals het pantoffeldiertje; we worden

Goeroe na goeroe

George Fox en Oliver Cromwell: face to face in 1652

aan-

getrokken door warmte, licht en voedsel, en we keren ons af van kou, duisternis en harteloosheid.

Tegen welke ‘power’? In 1652 sprak George Fox face to face met Cromwell. De power was niet ver weg. En er was een relatie mee. Vertaald naar nu zou ik een relatie moeten ontwikkelen met B & W van mijn dorp of stad, van mijn stadsdeel. Ken ik die? Heb ik daar een relatie mee? Pas dan heeft het misschien zin hen de truth te zeggen en hopen dat ‘t doordringt en doorsijpelt naar boven.

Leven met niet weten

Er lijkt een zekere desoriëntatie gaande te zijn. In de wereld, het land en ook bij de Nederlandse Quakers. Desoriëntatie betekent angst. De drie mentale reacties op angst zijn agressie, depressie of afhankelijkheid. Lichamelijke reacties: vluchten, vechten of bevriezen. Al naar onze aard hebben we de neiging om boos te worden, somber te worden, kracht te zoeken in anderen of wat anderen zeggen, om je terug te trekken of om te verstijven.

Kunnen we de onzekerheid ook omarmen?

Leven met enorme twijfel? Met Niet-Weten. Nu niet te snel ‘ja ‘ zeggen, want dan ontken je dat je ‘niet weet’. Kan je leven met ‘ik heb geen antwoord, ik heb geen mening, behalve een heel voorlopige’? Leven met het besef dat ik het helemaal fout kan hebben, zelfs met het weinige dat me nog houvast geeft. Dat ik anderen niet kan helpen in hun behoefte aan zekerheid. Dat gebeurt ook bij een transformatie. Dan kan je twijfelen over keuzes en gedrag in het verleden, onzeker zijn over stappen in het heden, geen idee hebben over gebeurtenissen en paden in de toekomst. En ondertussen

zijn er mensen die zeggen dat het dom is wat je doet, er zijn er die waarschuwen voor allerlei gevaren, er zijn er die je toejuichen, er zijn er die je roepen maar die je niet kan zien omdat ze al zo ver zijn.

Kan je tastend verder? Blijven fluiten in het donker?

Transformatie van het genootschap?

We zijn een grijs en krimpend clubje mensen. We staan in een traditie, voelen een verantwoordelijkheid. Er is veel te doen en de tijden zijn vreemd. Moeten we veranderen? Veranderen is niet hetzelfde als een transformatie ondergaan. Veranderen is een beetje aanpassen. Een beetje zus, een beetje zo, een beetje bijsturen. Commissietjes samenvoegen, geblinddoekt optimistisch blijven denken over groei en eeuwig leven van Quakers. Roeien met de mensen die we hebben, tempo een beetje aanpassen, beetje klagen, beetje nostalgisch mijmeren over hoe het was.

Kan je een transformatie forceren? Wordt een transformatie niet vaak in gang gezet door iets van buiten? Die burn-out overkwam je, dat incident was de druppel, die ervaring met dat andere geloof maakte dat je anders ging kijken. Die verliefdheid of dat sterven van die geliefde had je niet in de hand.

Dat ouder worden houdt je niet tegen. Wij gaan meemaken dat leden sterven, dat oogsten gaan liggen rotten. Dat we geen overzicht meer hebben in wie wat doet en hoe. Dat we niet meer weten wat ónze rol is in de veelheid aan geweldige activiteiten die al worden verricht door de overheid, op universiteiten, door NGO's, door vrijwilligers in wijken, landen enzovoort.

Zal dat de prikkel van buiten zijn die ons aanzet tot een transformatie? De veroudering, de krimp, een identiteitscrisis? Sommige ouderen zien hun energie verminderen, kwalen toenemen, de maatschappij veranderen en kiezen ervoor om aan hun innerlijk kompas en uiterlijke rol te werken. Gewoon met gezond verstand beginnen aan een nieuwe fase, twijfel toelaten over ideeën en acties van vroeger, onzekerheid over je betekenis nu accepteren, plannen voor de toekomst in vraagtekenpapier inpakken. Bij het ouder worden een ander mens worden, en anders gekend worden.

Kiezen voor Toevluchtsoord

Stel je voor. Er is een plek waar geen vervuilde communicatie is. Waar je welkom bent precies zoals je bent. Er is vriendelijkheid en geen oordeel. Een heel merkwaardige plek dus. Het is daar bekend dat je een goed hart hebt en men weet wat je doet, waar jij je voor inzet, waar je hart naar uitgaat. Er is ruimte om over jouw twijfel en onzekerheid te praten. Ze weten het daar allemaal niet. Toch word je er gestimuleerd, je wordt ondersteund en je vindt er inspiratie. Er zijn wel mensen die je willen helpen met waar jij je voor inzet. Misschien groeit er wel een grotere actie uit die verbondenheid voort, wat ze vroeger een concern noemden. Maar al die activiteiten, wat jij

en die anderen wél of niet doen, dat is wat anders dan wat je er voorál vindt. Je zou bijna zeggen dat die activiteiten wel belangrijk zijn en dat daar altijd beter en meer aan gewerkt zal kunnen worden, maar dat ze in feite secundair zijn. Ze zijn in het oog springend; die inzet en tijd die jij besteedt aan de voedselbank of tegen de wapenhandel. In navolging van de onnavolgbare. (Trouwens, niet dat actie van je verwacht wordt hoor! Want feitelijk weten we niet of dat ‘truth’ is. Iedereen heeft een eigen netwerk, talenten en eigen tempo!) Maar alles wat je doet is dus een soort van secundair. Het kleine ‘niet-weten’, het twijfelen aan alles en openstaan voor alles, dát is de kern van dit genootschap. En de liefde die deze pantoffeldiertjes onderling daarom voor elkaar voelen.

Transformatie van het genootschap en ik

Wat vind je hiervan: Het genootschap gaat zich herbronnen.

We zijn lid van dit en van dat. We steunen me zus en me zo financieel. We hebben een x bedrag in stenen en een x bedrag cash. We hebben leden en geïnteresseerden, commissies, een website en een maandblad. We gaan herbronnen, alles tegen en in het licht houden.

Vanuit het idee dat alles wat we doen en hebben bij het ‘secundaire’ hoort.

Vanuit het idee dat veel van dat alles verwilderde natuur is. Heerlijke besjes voor wie ze weten te vinden, oh ja en lekkere peentjes daar in die hoek.

Zonde van al die appels die liggen te rotten.

Herbronnen: Wie brengt het geld persoonlijk naar goede doel Y omdat ie zich daar echt betrokken bij voelt? Wie wil écht lid worden van en tijd besteden aan ‘kerk in de stad’ omdat dat iets diep in hem/haar aanspreekt? Mogen we in het vervolg korter dan drie jaar lid zijn van een commissie? Gewoon even een half jaar? Heb jij een idee dat nog nooit is geprobeerd, of al twee keer? Past het bij de warmte, het licht en de voeding die wij pantoffeldiertjes zo op prijs stellen? Kom maar uitproberen.

En als er geld vrijkomt in het genootschap, bijvoorbeeld door een legaat of de verkoop van een huis? Nou, dan delen we een gedeelte van dat geld door het aantal leden (de rest wordt belegd voor goede ondersteuning van bijv.

QCEA op lange termijn). Daarmee weet iedereen het maximum dat hij of zij zou kunnen gaan besteden. Als jij iets wil steunen, stimuleren, helpen, en je ons kan vertellen hoe het past bij de warmte, het licht, de navolging van de onnavolgbare, en waarom jouw hart daarnaar uitgaat als secundaire activiteit in je leven, dan mag je beginnen met een deel van ‘jouw’ geld daarvoor te souperen. Mini concerns.

We monitoren het met ons gezonde verstand, maar we maken er geen drukte over; het primaire blijft het warme-samen-niet-weten.

In godsnaam?

Deel van de introductie voor "In godsnaam goddeloos, non-theïsme in modern Quakerisme", door

David Boulton, Vertaling door Jelena Kasteel.

Wat beweer ik? Zeg ik dat religie een langdurende fout is, een grote leugen, een illusie?

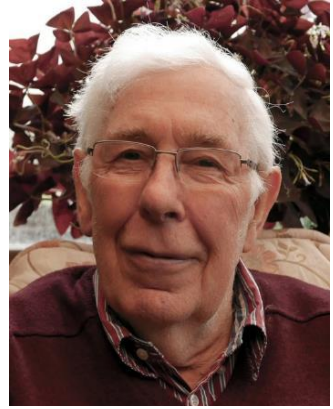
Nee, zeker niet! We hoeven niet ver te zoeken om voorbeelden van de inspirerende kracht van de religieuze impuls te vinden: in onze grote kunstgalerieën en kathedralen, in onze poëzie en literatuur, onze mythologie en muziek, in dans en drama. In Gandhi en Martin

Luther King, in het Leger des Heils, in het Rode Kruis en de Rode Maan en ja, in Quaker Social Action. We hebben de religieuze impuls nodig, maar we kunnen wel zonder de bovennatuurlijke fundering. Waarom zouden we onze menselijke waarden van waarheid, schoonheid, integriteit en medeleven verklaren door een fantasiewereld, een andere wereld, de mythologische belofte van een leven na de dood, het idee dat we producten zijn van een bovennatuurlijk, bovenmenselijk wezen? In de woorden van de dichter Stevie Smit: waarom "toestaan dat god wordt gekoppeld aan een leugen"?

De leugen is niet "God", maar het over-gesimplificeerde, letterlijke idee van God: het idee dat "hij" of "zij" bestaat onafhankelijk van ons menselijke bewustzijn en gecodificeerd in onze menselijke taal. Het gevaar van het verhaal over God letterlijk te nemen is dat het ons ontlast van de eindverantwoordelijkheid over ons eigen lot. Het creëert een verlamd fatalisme en bagatelliseert dit leven tot alleen een voorbereiding op het volgende leven, het geeft een onechte legitimiteit aan "goddelijk" en demoniseert het "goddeloos".

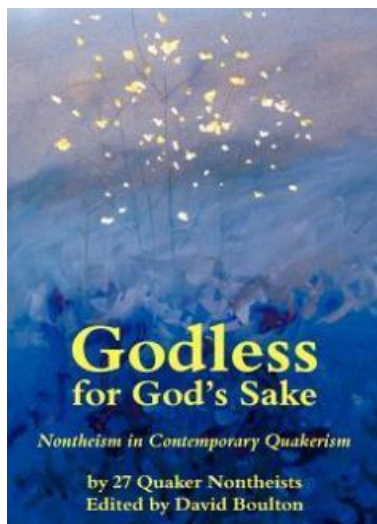
Maar bovennatuurlijk is niet de enige optie. Religieuze humanisten of niet-theïsten, als ze de God-taal niet helemaal kwijt willen, kunnen God herinterpreteren zonder toevlucht te nemen in het grove letterlijk nemen. (En God "herinterpreteren" is wat wij mensen hebben gedaan sinds we het God-idee hebben verzonnen. De tribale monster-god van oud Israël die zijn mobiele huis had in de Ark van het Verbond was geherinterpreteerd als een transcendente hemelse vader, die weer geherinterpreteerd werd als het Woord belichaamd in Jezus. In de 17e eeuw werd hij weer geherinterpreteerd door Vrienden als het innerlijk licht van het geweten. We kunnen ons voorstellen dat dat proces niet plotseling had opgehouden in 1652.)

Een manier om God te herinterpreteren in de 21e eeuw is om hem te zien als

David Boulton

de protagonist in onze grote erfenis van God-verhalen. Deze God is onze menselijke creatie, onze fantasierijke fictie. We maakten verhalen om onze wereld beter te kunnen begrijpen, we hebben ze gemaakt rond dit centrale personage, gemaakt naar ons eigen evenbeeld. God - inderdaad, alle goden, geesten, engelen, duivels, demonen - zijn onze eigen literaire creaties. Ze zijn echt in de zin waarin ook Shakespeares Hamlet, Homerus zijn Odysseus, Sophocles' Antigone en Melvilles Ahab echt zijn. Net zoals deze fictieve protagonisten representeren ze *menselijke* karakteristieken, typeren *menselijke* waarden en verklaren een *menselijke* toestand, op de zelfde manier doet dat ook de Bijbelse God. Om God te vergelijken met Hamlet en de rest klinkt alleen maar absurd en heiligschennend voor diegenen die de sleutelrol van verhaalvertelling niet begrijpen. Shakespeares fictieve Hamlet is vele malen reëler en completer, veel *menselijker* dan de historische Amleth waarop hij vermoedelijk is gebaseerd. Shakespeares prins schonk aan de mensheid innerlijkheid en introspectie door zijn monologen. Amleth leefde, vocht, stierf en is er niet meer. Hamlet zal altijd blijven leven. Dat is wat fictie kan doen en God als een verhaal gaat boven alle andere verhalen.

Als we de boeken lezen of films kijken van Tolkiens The Lord of the Rings, klagen we niet dat het bestaan van hobbits en orks niet wetenschappelijk bewezen is. We weten dat het gaat om verbeelding en fictie. We weten dat we door de fictieve wezens ons menszijn onderzoeken en vieren: onze lichte en onze donkere kanten. Zo gaat het ook als we bewust onze verbeelding toelaten in het drama van het religieuze geloof, als we de overgang maken van de dagelijkse proza naar de poëzie van de God-taal. Toelaten dat het goede gekoppeld wordt aan een fictie, een beeld, een symbool is heel iets anders dan het koppelen aan een leugen.

God begrijpen op deze fictieve en symbolische manier heeft ook een andere dimensie. Het vraagt van ons om na te denken over wat het woord God symboliseert. Wat is de kern van de metafoer? Wat is het dat we loven, erkennen en vieren als we God loven, erkennen en vieren? Wat anders dan de waarden die onze traditie heeft toegeschreven aan God? Waarheid, integriteit, rechtvaardigheid, liefdevolle vriendelijkheid en mededogen. Is dat niet precies

waar het woord God voor staat?

Het evangelie van Johannes uit de late 1e of vroege 2e eeuw vertelt ons wat God betekent: God is liefde. Soefi dichters vertellen ons dat “het licht in onze zielen God is”. De 17 eeuwse proto-Quaker Gerrard Winstanley vertelt ons dat God rede, gemeenschap en liefde is. William Blake vertelt ons dat “alle goden leven in de borst van de mens” en dat God “genade, mededogen, vrede en liefde is”: allemaal menselijke waarden.

De 19 eeuwse auteur van *De Essentie van het Christendom*, Ludwig Feuerbach vertelt ons dat liefde “is God zelve en daarbuiten is er geen God”. Liefde in actie levert de bouwstenen van het geloof. Voor Feuerbach is een atheïst niet degene die de objectieve *existentie* van God ontkent, maar degene die de *attributen* van God ontkent: liefde, mededogen, wijsheid, rechtvaardigheid. Men kan *geloven* in God in de zin dat men de ultieme autoriteit aan deze waarden toevertrouwt. Maar dat is iets totaal anders dan geloven dat God zelf bestaat.

Een illustratie: een Indische arts in Londen versiert zijn praktijk met een schitterend beeld van Ganesh, de Hindu god met een olifantenhoofd. Een van zijn patiënten is een beetje verbaasd; hoe kan een ontwikkeld, goed opgeleid arts ruimte geven aan zo’n bizarre afgod? Dus hij confronteert de arts: “Geloof u echt dat een god met olifantenhoofd bestaat?” En de arts antwoordt: “Ik geloof en heb volkomen vertrouwen in alle eigenschappen van Ganesh - behalve dat hij bestaat!”

De niet-theïstische Quaker - in ieder geval, deze niet-theïstische Quaker - gelooft en heeft volkomen vertrouwen in de eigenschappen van een God die hij ziet

als niet meer, maar ook niet minder dan het symbool van die waarden. Ik zou de God-taal niet willen elimineren uit onze religieuze gesprekken net zo min als ik rijm en ritme uit de poëzie zou willen elimineren. Dus wanneer we in onze Quaker bijeenkomsten zoeken naar de leiding van de geest, verwachten we niet de instructies van de maker van het universum of dat we in een soort mystieke communicatie zijn met de heilige geest van Jezus. Maar ik geloof dat de gehele menselijke geest van “genade, mededogen, vrede en liefde” smeekt om gehoord te worden en we moeten er gehoor aan geven.

